

U

ublanyčia, ubladnyčia (litov.) *zadvorenka*

ubog, uboža

uboze, ubosche, uboža, ubožeta, ubožucha, pribožek

chorvátsky aj poľsky = biedny, chatrný, mizerný, v slovenčine obdobné slovo úbožiak (zastar. biednik) »*Psota*

V poľskej mytológii býva aj ako synonymum *domovika*, ako duše zosnulého, ktorý pomáha v dome vo forme trpaslíka.

Zemepisný názov: Uboga – osada v Poľsku, Uboževo – obec v Rusku

uboginia, ubogenka (poľ.) *bohynka*

ubor

v bulharskej mytológii *vampir* živiaci sa mŕtvolami

ubor = odev

uctienka

obradné jedlo pri *čistení studničiek*: chlieb, syr a maslo

Ud

pejoratívne : Mudo, Mude, Mudak, Mudilo t.j. vajčiak, Mudozvon (vajcotras)

ochranca milostných zväzkov, zmyselnosti, mužskej sily (potencie). Zobrazuje sa ako pekný, kučeravý mladý muž, ktorý sedí na turovi. Rohy tura sú obtočené vencom z kaliny, symbolom dievčensva, a Ud drží v ruke drevenú kopiju s tupým koncom v tvare falusu, ku ktorej sú pripravené dve guľaté drevené hrkálky.

Na privolanie ducha Uda sa pod posteľ umiestni stonka aj s hľuzami vstavača mužského (*Orchis mascula*), ktoré sa nápadne podobajú na mužské semenníky a ovinú sa rastlinou vemenník dvojlistý (*Platanthera bifolia*) rus. zvaný ľubka.

Zo slova ud sú v ruštine odvodené slová udavol'stvie = potešenie, udovletvorjať (t.j. údom narábať) = uspokojovať. Úd je pohlavný mužský orgán (falus) a Slovania neskrývajú skutočnosť, že je to nástroj na udržiavanie života, na rozmnožovanie ale aj zdrojom potešenia. Solárny ohnivý symbol mužskej plodnosti sa nazýva **zajačik**.

udatný = mužný, chlapský, typický pre pravého muža

Jeho ženským princípom je **Udača**, čo po rusky znamená šťastie. Niektoré slovníky to prekladajú ako udatnosť, sila.

Oslavujú sa 21. až 23. apríla, kedy plodivá sila zeme prechádza na mužov a ženy, väčšinou to vychádza na týždeň po Veľkej noci.

V južnom Rusku sa v tento deň urobí bábika zo vstavača, zvaná **kukačka** (udačka?), ktorú dievčatá ozdobia stužkami, pokrstia ju a potom urobia jej obradný pohreb. Po pohrebe ju rituálne vzkriesia, aby sa oživila plodivá sila a každá účastníčka si z nej zoberie kúsok stužky na zviazanie vrkoču. Keďže to robili len dievčatá, nazývali to *babský sviatok*. Podstatou obradu je uctievanie a vstup do tajného magického spojenia s Udačou (pohlavím).

Pri fotografovaní sa hovorí: "kuk, vyletí vtáčik"

údelnica » sudičky

poľ. udehnice, udehnicy, rus. udel'nica

Ugomon

rus. = utíšenie, upokojenie

syn *Dremny* a *Sna*. Má na starosti uspávanky.

Obdobný je anglický Sandman.

Zemepisný názov: Ugomonovo – obec v Rusku

uhranutie

lat. afasciatio

„choroba z očí“, uhrančivý pohľad, zlovestné oko, rus. sglaz, prizór, vorožaščie

schopnosť ublížiť pohľadom úmyselne alebo náhodne. Zvyčajne k uhranutiu dochádza neúmyselne pri chválení a závistlivom pozeraní na obeť. Sú však aj zlomyseľné osoby, ktoré úmyselne vrhajú pohľad svojho zlovestného oka na obeť. Uhranutím sa vysvetľuje správanie ľudí, najmä detí (plač bez príčiny, štikúťanie, čkanie), ktoré na prvý pohľad nemajú žiadne primerané vysvetlenie alebo jasne viditeľné dôvody.

Človek s uhrančivým pohľadom sa nazýva *viritnik*.

uchalica (rus.) *húkalka*

újemnica

bosorka odoberajúca kravám mlieko. Chodí pred východom slnka s trávou plachtou na pole a stiera do nej rosu, čím nadobúda moc vydojiť mlieko z tých kráv, ktoré sa na tej trávě pásli. Keď príde domov, dojí z koncov plachty mlieko. V kašubskej mytológii je vo forme hada a nazýva sa *Gadzón*.

Ukapirmas, Ūkopirmas » Okkas

ukletnik

(slovin. = zatratený, bezmocný, nešťastný, prekliaty)

zatratená duša, ktorá nenájde zmier po smrti a musí vykonávať nejakú stanovenú činnosť napr. váľanie kameňov (» *kameník*), kým niekto nezruší ich prekliatie.

Ukrut

Skrútek

démonické stvorenie, ktoré straší neposlušné deti. Ukrut je zobrazovaný ako čierny muž s taškou, v ktorej skrýva zlé deti. Ukrut je spojený s *Yrkou*, dáva jej deti, aby „vypila z nich život“.

úliatba

(lat. libatio)

obeta nápojov; pred prvým vypitím nápoja sa trošku naleje na zem. Zachovala sa ako prípitok na zdravie.

umky

(čes. umět, slov. umenie; um znamená aj rozum)

» *múzy*

vládkyne hudby, básní, spevu a tanca, selaniek. Nabádajú ľudí bájiť.

V slovanskej mytológii sú známe *spievanky, marlivky, vedôstky a ladarky* zodpovedajúce za hudbu, predstavivosť, slovesnosť a tvorivosť.

V indickej mytológii je **Uma** bohyňa lásky, plodnosti a materstva, hoci bola neplodná, v turkickej mytológii je **Umai** strážkyňou plodnosti a pôrodu.

Óm, oum alebo **aum** je najposvätejšia slabika v hinduizme. Symbolizuje nekonečno a celý vesmír. Považuje sa za prvotný zvuk.

Zemepisný názov: Umka – obec v Srbsku

umrun, umrlec » *revenant*

mrec, umran, umrelec, zosnulý

Upinė, Upine (litov.) *brehyne*

upinis (litov.= riečny) *vodník*

upír, upírica

» *mora, saňa, vampír, osinavec, zombia, kudlak, vopar, vupar, lotyš. lietuvėns, bulh. krevnik, lepir, vlepir, lempitir, ustrel, tenec, grobnik, slovin. premrl, prolog, krvosos, krvocec, krvopijec, ukrajin. ničnica, rus. vpir, ubyr, uvyr, oupyr, opyr, upjorž, poľ.upior, upirić, upier, upirz, upyr, upierz, upierzica aj łupior, łupirz, supi, kašub. nielop, ñelap, korut. pijawica*

(tur. uber = čarodej, démon) z pomenovania vupir, vpir, wpir vzniklo *wampir*

1. brutálny zosnulý, ktorý nezostal v hrobe, živá mŕtvola. Človek s dvoma dušami (srdcami), z ktorej po smrti jedna žila ďalej a nazýva sa *vampirič*. V podobe ľudí, zvierat či predmetov spôsobuje morové epidémie a živelné pohromy, cicia spiacim ľuďom krv (životnú silu), najmä deťom ale aj zvieratám. Vstupuje do mŕtvych, pochovaných za živa. Je bledý, zuby má oslnivo biele, očné zuby sú výrazne dlhšie, má úzke červené pery, nechty má dlhé ostré, na dlaniach má chlčky, nevidno ho v zrkadle, nezanecháva tieň. Je schopný premeniť sa na netopiera alebo vlkodlaka. Upírom sa stal umrlec, na ktorého padne nečistý tieň,

nad ktorým pred pochovaním preletel vták, preskočila hrob čierna mačka, ak bol pochovaný v starej košeli, ak bolo ponechané zrkadlo pri nebožtíkovi, alebo bol počas života čarodejník » *eratnik* a pod. Upírom sa stal aj človek, ktorému upír vysal krv » *dampír*. Špeciálnym upírom je *armenka*.

V huculskej mytológii osinavec vo forme oživej mŕtvolvy navštevoval staré panny a s prvým kikiríkaním kohúta sa vrátil do hrobu. V bulharskej a ruskej mytológii sa popisuje pohlavný styk upírov s ľuďmi, ich deti sú od narodenia upírmi.

Upír sa nedá zahnať ohňom a amuletom, bodné a rezné rany mu neuškodí. Má nadľudskú silu. Ochrana pred ním je : truhlu obviazať reťazou, zavalit' telo kameňom, pribiť mu o truhlu palec na nohe, pod nohy dať trnie, klíny a cesnak, prepichnúť srdce dreveným kolíkom (hlohovým, osikovým, javorovým alebo lipovým), odseknúť hlavu alebo spáliť.

Tieto opatrenia boli odpoveďou na skutočnosť, že mŕtvych prestali spaľovať a začali ich pochovávať. Pri stretnutí s upírom sa nesmie nič hovoriť, iba ukazovaním vyjadriť, čo chceme a neublíži, keď si človek skříži ruky aj nohy, prípadne má pri sebe cesnak, bylinu železník (*Verbena*) alebo svätenú vodu.

Upíri boli pozorovaní v českej obci Libavá, na hrade Haidam (Boldogkő) v Abovskej župe v r. 1720.

Upír bez kostí sa nazýva *bezkost*. Upír vo forme vtáka sa nazýva *živad*, v počítačových hrách sa nazýva **verbet**, **werebat**. Upír vo forme ryby sa nazýva *burbot*. Upíri a brehyne sú nepriatelia.

2. netopier savý (*Desmodus rotundus*). Cicia krv spiacim cicavcom a vtákom, žije v trópoch.

Zemepisný názov: Upirava, Upireviči – obce v Bielorusku, Upirviči – obec v Rusku

upokoj

nega

(rus. = blaženosť)

miesto pobytu duše v stave úplného odpočinku v posmrtnom živote; nirvána, eufória, pokoj, hovorovo: „byť na pravde božej“.

Zemepisný názov: Upokoj – rieka v Rusku

Uraj, Urbaj » *Jarovít*

Urban

(lat. = mesto)

kresťanský svätý. Na Urbana (25. mája) sa svätí vínná réva » *vincúrik*. Pôvodne sa v tento deň slávila » *Lunica*.

V lotyšskej mytológii sa nazýva aj Deň chleba. V Rusku sa v tento deň sadia priesady kapusty.

uria, urii

v lužickej mytológii ochrankyňa čarodejníc, ktoré boli súčasne aj liečiteľkami

Zemepisný názov: Urija – obec v Bosne

urieknutie, úrek

rus. urók, ogovor

1. poškodenie inej osoby pomocou zaklínadiel alebo ohováraním

2. démonické stvorenie zosobňujúce škodlivé slovo, materializácia škodlivého slova

Ochranu pre urieknutím poskytuje bylina úročník bôľhoj (*Anthyllis vulneraria*).

urisnica, usirica, urečnica, urma » *sudička*

poľ. urisnica

Urjana

dcéra stelesnených zverokruhových znamení *Kryšeň* a *Raduga*. Pomenovanie je zrejme prevzaté z gréckej mytológie od bohyně Uránie. Jej syn sa volal Asgast, pozemský *Radegast* Asov.

Úroda » *Mokoš*

(maď. úr-részni = pán, čo nadeľuje)

urna

1. nádoba na milodary mŕtvym či k ukladaniu popola mŕtvych, popolnica

2. schránka na hlasovacie lístky

Ursala, Ursula, Uršula » *Chors*

nem. Urschel

Zemepisný názov: Ursala – mesto v Rusku

Urvaičín » *Kurwaichin*

usilok (severorus.) *podvršťa*

Ūsiņš , Usin, Usinis

Usenis, Ūsenis, Ūsainis, Usinš, Usching, Uhsinsz, Usiņ, pol. Usynia,

sanskrt. ushas = úsvit (t.j. poukazuje na analógiu s Venušou odvodené z lit. Aušriné - Ušin); rus. useň = prvý jarný deň, ale pozri *ovseň*,

v lotyšskej mytológii vládca svetla a jari, ochranca koňov a možno aj včiel » *Bubil*. Spája sa s prvým výhonom koní a dobytky, ich umývaním a prvým vytočením kvetového medu, čo sa deje 23. apríla, ktorý nazývajú **Usinšov deň**

(Jeusendina). Zapálenými sviečkami vyrobenými zo včelieho vosku sa obchádzal dobytok pri prvom výhone. Z uvedeného vyplýva, že má súvis s *Vesnikom*. Tento deň bol aj prvým trhovým (jarmočným) dňom s koňmi » *Osadka*. V klimatických podmienkach Lotyšska však pripadá na 9. mája, len vplyvom cirkvi bol zlúčený s dňom sv. Juraja. V tomto období začalo prvýkrát hrmieť. Počas tohto dňa sa vykonávajú bujaré oslavy, obetuje sa čierny kohút, ktorého hrebeň má 9 lalokov.

Jeho zvierat'om je žlté (zlaté, slncové) žriebä. Oslavuje sa na Konský sviatok dňa 18. augusta » *vazila*. Býva stotožňovaný s božstvom *Chorsi*.

Jeho žena (ženský princíp) je *Uša* (t.j. *Vesna*).

Ušas je indická bohyňa rannej zory.

U pravoslávnych bol prekrytý sv. Jeremiášom.

Zemepisný názov: vrch Ušenišče v Slovinsku.

useň (rus.) = prvý jarný deň

Uslad » *Oslad*

Zemepisný názov: Uslada – obec v Rusku

uslužni duh (balk.) *pikulík*

Usparinia (litov.) *Aspelenia*

ustiman

ázijský bojovník proti Rusom, charakterizovaný ako divé zviera, ktorého zhltila matka zem

ustrel

usov, bulh. *upír*

1. démon vzniknutý z ducha dieťaťa, ktoré hneď po narodení zomrelo. Deväť dní po smrti sa mŕtve dieťa zmení na upíra a vyhrabe sa na zem. Býva aktívny iba v noci, kedy zháňa potravu (krv), dni trávi v hrobe. Ustrela trápí smäd, takže musí piť krv. Saje krv dobytky, oviec, a keď naberie silu, aj ľudí.

2. stelesnená choroba ischias (lumbago), húser

Zemepisný názov: Usov, Usovo, Usovka – obce v Rusku, Úsov – mesto v Česku

Usud » *Sud*

Oussoud

usuda (srb.) *sudička*

Uša (lotyš.) *Vesna*

Ušatec

fanesi, itanesi

(gréč. Pannoti)

mýtické postavy s veľkými ušami siahajúcimi až po pás, a môžu sa nimi zahaliť ako odevom.

Žili na hraniciach Skýtie a Baltoslávie.

V novodobej literatúre sa nazýva **čeburaška** (z rus. čeburachnuťsja = s rachotom spadnúť) » *barabaška*

ušklebák

ten, čo si z každého uťahuje, robí žarty, robí úškl'abky, pekelný duch

Uterbog, Utor » *Jutrobog*

z toho Vtor = druhý, sekundant

utiereň

(od slova utro = ráno)

odpus, polnočná omša pred 1. sviatkom vianočným u katolíkov; veria, že vtedy sa nebo otvára. Pôvodne sa konala na svitaní, preto sa nazývala „utrenija“ t.j. raňajšia. Pôvodným obradom bolo bdenie pri *badniku*. Obradným jedlom bola biela placka z nekvaseného pšeničného cesta, oblátka, zvaná *čestnica*, pomazaná cesnakom a medom. Na úsvite sa pripravil pečený kohút, neskôr hus a v severských krajinách moriak.

Utočka Mirovaja (rus.) *Kačka svetová*

utoplolk, utoplenik (ukrajin.) *vodník*

utopec, utopka, utopica, utopcy, utopielec, utopilnik, utopka, utoplaszka, utoplok, utopluszka, utopnik, utoplec, utopiciel, utopločk, utopel, utoplaszek, utopluszek, łutoplec, Zemepisný názov : Utopenec – viaceré jazerá v Čechách

utvara (balk.) *strašidlo*

Utrennica, Utora (rus.) » *Zornica*

Utrija, Utrica, Utrienica

rus. utro = ráno

Zemepisný názov: Utrenjaja Zarja – mesto v Kazachstane

Utrenniček

syn slnka, ochranca východnej svetovej strany » *junáci*

uvodna, uvodila (rus.) *vodila*

uwód (novopoľs.) *nečistník*

Zemepisný názov: Uvod' – rieka v Rusku

uwodnica (poľ.) *húkalka*

Uzon

dobromyseľný duch na Kamčatke, ktorý má na starosti sopečnú činnosť tohto kraja, upokojuje zem a vulkány. Skamenel a premenil sa na horu.

Už , Bog-už

v ruštine častica „už“ sa používa vo význame, ozajstný, skutočný. Neznamená to užovka, či had.

V uralských legendách je to Veľký had, strážca pokladov »*hadogašpar* , alebo hadí kráľ » *Prašivec*. Zrejme zo slova vuž (had). Poľ. wąż, z toho už-duch » *Aždah*

Býva považovaný za ochrancu uzdravovania, keďže hadí tuk a hadie lieno (zlienená koža hada) sa používali ako liek proti studenej zimnici.

Užgavėnės (litov.) *fašiangy*

užička » *vužalka*

Užpelenė, Užpelenis, Užsparinė (litov.) - *Aspelenia*

Neslovanské

ufo (angl.) - neidentifikovateľný lietajúci objekt, pokladaný za vesmírnych návštevníkov; ufóni » *plejádnci*

ulema (arab.) - mohamedánsky teológ

Ultima Thule (lat.) - rozprávkový ostrov na konci sveta (Island)

ultramontanizmus (lat.franc.) - smer v katolicizme uprednostňujúci pápežské záujmy pred záujmami národnými a štátnymi

undina (germ., lat. = vlna), wundina, ondina (ondyna) - vodná víla, *elementárny duch* živlu vody (podobné slovu udica), cig. nivaši, majú rybie chvosty, na brehu si rozčesávajú vlasy a pekne spievajú, obdoba gréckej *nymfy* a slovanskej *rusalky*.

uniat (lat.) - príslušník gréckokatolíckej cirkvi, gréckokatolík

unionizmus (lat.) - snaha o náboženské zjednotenie

unista (lat.) - hlásateľ jednoty protestantských cirkví v Uhorsku

unitár (lat.) - príslušník náboženskej sekty neveriaci v trojjednosť boha

urán (gréc.) - nebo ale **urinum** (lat.) - moč

Uránia - starogrécka múza, ochrankyňa hvezdárstva

uranolatria (gréc.) - uctievanie nebeských telies ako božstva

uráza (arab.) - prísny mohamedánsky pôst

uroboros, ouroboros, chronoboros (gréc. = požierač chvosta) symbol, ktorý zobrazuje hada požierajúceho svoj vlastný chvost.; predstavuje cyklickú podstatu vecí, nekonečný návrat od konca k začiatku, sebazničenie a sebaobnovu » *slnovrat*

uršulínka (podľa mena Uršula) - členka jednej z katolíckych ženských reholí

Usir – grécke pomenovanie pre egyptského boh jari a plodnosti *Osirisa*

Utópia (podľa románu Th. Mora) - neexistujúca, vybájená, vysnívaná krajina

utrakvista (lat.) - veriaci, prijímajúci pod obojakým spôsobom

utrakvizmus (lat.) - náboženský smer hlásajúci prijímanie pod obojakým spôsobom